

Riskreducering en viktig del av företagandet

Alla företagare är utsatta för risker. Det finns till exempel osäkerheter beträffande politiska beslut liksom rörande den egna och närståendes hälsa. Lantbruksföretagare lever med att produktkvaliteten och volymerna påverkas av väder och skadeangrepp. Det finns också risken att någon handelspart kan vara otillförlitlig. En del av dessa risker är svåra att hantera.

En typ av risk, som är påtaglig inom merparten av lantbruket, gäller avräkningspriserna. Det är dock möjligt att hantera prisfluktuationer genom prissäkring av många lantbruksråvaror.

DEM MEN INTE VARFÖR

Det finns en del studier rörande vad det är som påverkar lantbrukare att prissäkra sina grödor. Prissäkrande lantbrukare har oftare större gårdar. De är mera välutbildade och har god erfarenhet inte bara av prissäkringsinstrument utan också av lantbruksföretagande. De yngre är positivare till prissäkring. Lantbrukare med diversifierad produktion och med inkomster utanför lantbruket är mindre intresserade. Ju högre skuldsättningsgrad lantbrukarna har, dess mera benägna är de att prissäkra. Lokaliseringen påverkar, bland annat såtillvida att i områden med osäkra väderförhållanden är prissäkring mindre intressant.

Bönder, som prissäkrat sina grödor, är mindre riskvilliga och mera informationsökande. De arbetar med längre tidshorison. Bortsett från dessa observationer har forskarna dock inte bidragit med mycket kunskap om de psykologiska mekanismerna bakom prissäkringsbesluten.

SAMBAND MED VÄRDERINGAR

En sådan studie har nu gjorts såsom ett examensarbete vid Institutionen för ekonomi, SLU. Författaren, Ricard Nyman, ville ta reda på sambandet mellan producenternas värderingar och deras beslut att använda terminskontrakt för sin spannmål.

Terminskontrakt innebär att lantbrukaren avtalar med till exempel Lantmännen om att leverera en viss volym av spannmål av en viss kvalitet vid en viss tidpunkt. Då förbinder sig Lantmännen att köpa spannmålen till ett bestämt pris. Vid den tidpunkt då spannmålen ska levereras kan marknadspriset vara högre eller lägre än det avtalade, men genom att lantbrukaren överlåter risktagandet till Lantmännen, kan han eller hon planera sitt företagande. Lantmännen kan handla med de kontrakt som de har med spannmålsodlarna på en internationell marknad för sådana kontrakt. Därmed kan Lantmännen i sin tur hantera risktagandet. De olika osäkerheterna jämnar ut varandra.

VÄRDERINGAR STYR

Nyman ville hitta de djupare förklaringarna till att lantbrukare

använder terminskontrakt. Det kan handla om deras motiv, men bakom varje motiv finns ytterligare motiv, osv. Till sist handlar frågan därför om lantbrukarens värderingar. Med värderingar förstås vad människor tycker är viktigt och rätt. Det kan handla om säkerhet och trygghet, men också framtidstro, mellanmänskliga relationer och synen på samhället kontra individen.

Det går att fråga lantbrukare om huruvida de använder terminskontrakt, men ingen kan upplysa om sina inre, psykologiska tillstånd. Därför använder Nyman en undersökningsmetod, som går ut på att be respondenterna att förklara, förklara och förklara. Varje svar leder fram till en ny fråga, fram till dess att respondenten bara kan säga "jag tycker så". Nyman genomförde sådana intervjuer per telefon med trettio större spannmålsproducenter, spridda över landet.

SINNESRO OCH KONTROLL

Studien visar att lantbrukare skriver på terminskontrakt för att få mera sinnesro, vilket är viktigt för att man ska ha självaktning såsom företagare och att man ska känna sig nöjd med sitt arbete. De intervjuade företagarna vill ha kontroll över sin verksamhet. De vill kunna fortsätta att driva sin gård. Lantbruksföretaget ska vara livskraftigt och konkurrenskraftigt. Det får inte hända att man känner sig utlämnad åt tillfälligheter. Genom att man lyckas försäkra sig om en prisnivå, som möjliggör planering av verksamheten, visar man för sig själv och för andra att man kan prestera väl. Trygghet och säkerhet värderas högt.

Studien skulle kunna leda fram till en slutsats om att det är samvetsgranna och affärsorienterade lantbrukare som använder terminskontrakt när de säljer sin spannmål. Det är alls inte säkert att den bonde som prissäkrat sin gröda får högsta möjliga pris, men denne kan åtminstone undvika att sälja spannmålen till ett uselt pris. Riskreduktion är en viktig del av företagandet.

Vill du veta mer:

Nyman, Ricard, 2015. Farmers preferred end-values related to their use of forward contract: a means-end chain analysis.

Examensarbete 935.

Uppsala: SLU, Institutionen för ekonomi.

<http://stud.epsilon.slu.se/8166/>

